

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcov **1/ B. S.S.Č., 2/ A. S.S.Č., 3/ I. S.S.H., 4/ T. S.S.H., 5/ I. S.S.D., 6/ T. S.S.D., 7/ Z. S.S.H., 8/ S.S.D.**, zastúpených Mgr. K. B., proti žalovaným **1/ S.S.M., 2/ M.**, o porušenie zásady rovnakého zaobchádzania, vedenej na Okresnom súde Prešov pod sp.zn. 25 C 197/2007, o dovolaní žalobcov proti rozsudku Krajského súdu v Prešove z 13. mája 2010, sp.zn. 13 Co 44/2009, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Prešove z 13. mája 2010, sp.zn. 13 Co 44/2009 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Prešov rozsudkom z 15. júna 2009 č.k. 25 C 197/2007-585 určil, že žalovaní 1/ a 2/ porušili vo vzťahu k žalobcom 1/ až 8/ zásadu rovnakého zaobchádzania. Žalovaných 1/ a 2/ zaviazal spoločne a nerozdielne nahradiť žalobcom 1/ až 8/ každému zvlášť nemajetkovú ujmu v sume 1 000 € do 3 dní od právoplatnosti rozsudku. V prevyšujúcej časti žalobu zamietol. Vyslovil, že o trovách konania bude rozhodnuté samostatným rozhodnutím. Na základe vykonaného dokazovania s poukazom na ustanovenia § 2 ods. 1, 3, § 2a ods. 1, 2, 3, § 3 ods. 1, 3, § 5 ods. 1, 2 § 9 ods. 1, 2, 3, § 9 ods. 3 zákona č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „antidiskriminačný zákon“), čl. 11 ods. 1, čl. 7 ods. 5 a čl. 33 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 3 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, § 712 ods. 2 a § 712a ods. 1 Občianskeho zákonníka uzavrel, že žalovaný 1/ ako prenajímateľ bytov v záujme

vyst'ahovania obyvateľov rómskeho pôvodu z centrálnej časti mesta porušil zásadu rovnakého zaobchádzania. Do oblasti tzv. T. presťahoval len rómske obyvateľstvo. Podľa vyjadrenia zástupcov mesta S., mesto chcelo dostať zo svojich objektov rómske obyvateľstvo mimo centra mesta a skutočnosť, že Rómovia v centre mesta naďalej bývajú, je len z dôvodu, že nie všetky objekty sú vo vlastníctve mesta. Dôkazná povinnosť bola podľa právneho názoru súdu na žalovaných, ktorí dôkazné bremeno neunesli a nepreukázali bez akýchkoľvek pochybností, že ich konaním nedošlo k diskriminácii žalobcov. Žalovaný 1/ sám predkladal listinné dôkazy, ktoré poukazovali na skutočnosť, že hoci oficiálne tvrdil, že v lokalite T. I. o výstavbu pre neprispôsobivých občanov alebo neplatičov, išlo vlastne o výstavbu rómskych bytov tak, ako je uvedené v časopise „Program sociálnej integrácie Rómov“, a taktiež ako to bolo prezentované na schôdzkach Mestskej rady v S., o čom svedčia príslušné zápisnice. Žalovaný 1/ na preukázanie skutočnosti, že nekonal diskriminačne, predložil súdu výpovede z nájmov jednotlivých žalobcov, avšak podľa ustálenej judikatúry pre výpoveď z nájmu podľa § 711 ods. 1 písm. e/ Občianskeho zákonníka je potrebné, aby pri výpovedi z dôvodu potrebnej rekonštrukcie po dobu dlhšiu ako 6 mesiacov bol vydaný príslušný správny akt, teda stavebné povolenie (rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp.zn. 3 Cdo 118/2001). K tomu však nedošlo. V čase, kedy boli dávané výpovede z nájmu jednotlivým žalobcom, prebiehala verejná súťaž na odpredanie nehnuteľností, v ktorých boli predmetné byty. Až následne noví majitelia začali s rekonštrukciou. Hoci bolo mesto povinné zabezpečiť nájomcom z N. náhradné byty v súlade s ustanoveniami § 712 ods. 2 a § 712a ods. 1 Občianskeho zákonníka, tieto riadne zabezpečené neboli. Byty boli vystavané za pomoci dotácií od štátu pre neplatičov a neprispôsobivých občanov, ktoré svojim vybavením a polohou nezodpovedali kritériám, aké má splňať náhradný byt. Poukázal na skutočnosť, že napríklad žalobcom 3/ a 4/ bol poskytnutý byt, hoci v súlade s dohodou po odpracovaní potrebného podielu na byte, títo cielene určený podiel neodpracovali z dôvodu, že nesúhlasili s presťahovaním. Z toho vyplýva, že mesto malo záujem na presťahovaní žalobcov do tejto lokality aj bez toho, aby splnili dohodnuté podmienky. Za tým účelom „zmiešalo“ aj niekoľko právnych režimov (získanie nájmu bytu nižšieho štandardu a pridelenie náhradného bytu), čím však svoje konanie značne zneprehľadnilo. Ďalej, hoci podľa tvrdenia mesta išlo o náhradné byty, pri nájomnej zmluve na dobu neurčitú, poskytlo žalobcom byty v súlade s podmienkami, ktoré platili pri poskytnutí dotácie, a teda uzavrelo nájomnú zmluvu so žalobcami na dobu určitú, najviac na tri roky s tým, že v nájomnej zmluve musí byť upravené aj právo nájomcu na opakované uzavretie nájmu bytu pri nedodržaní podmienok v nájomnej zmluve podľa

§ 711 Občianskeho zákonníka. Žalovaný 1/ tvrdil, že výstavbu bytov nebol povinný urobiť. Urobil tak vlastne na úkor iných obyvateľov mesta, pričom tieto finančné prostriedky sa mohli využiť aj inak. Súd prvého stupňa však poukázal na skutočnosť, že pokiaľ mesto dalo výpoveď z nájmu nájomníkom, ktorí mali platné nájomné zmluvy, bolo povinné im zabezpečiť náhradný byt tak, ako to určuje zákon. Akým spôsobom si mesto tieto nájomné byty, ktoré budú slúžiť ako náhradné byty, zabezpečí, to je už vecou mesta. Hoci mesto vyhotovilo byty v súlade s výnosom ministerstva, čo z formálneho hľadiska nespôsobuje zásah do práv žalobcov, malo konať preventívne, a teda malo dať možnosť žalobcom upraviť si pôvodné byty tak, aby boli spôsobilé užívania. Namiesto toho žalobcovia boli presťahovaní do bytov, ktoré neboli ešte spôsobilé užívania. Žalovaný 1/ uviedol, že dôvod, prečo neponúkol iné bývanie žalobcom mimo lokality T., bolo z dôvodu, že v tom čase nemal iné náhradné byty. Ako je však zrejmé zo späťvzatých návrhov v konaniach o neplatnosť výpovede, v prípade, že obyvatelia, ktorí sa proti takémuto presťahovaniu začali brániť právnou cestou, dostali od mesta náhradné byty v meste, s ktorými boli spokojní. Teda tvrdenie mesta bolo zavádzajúce a svedčiacie o jeho úmysle presťahovať obyvateľov z N. do lokality T.. Súd prvého stupňa ďalej poukázal na skutočnosť, že byty boli vystavené v oblasti, ktorá sa nachádza mimo súčasnej zástavby mesta S.. Mesto uviedlo, že toto bola jediná lokalita, ktorá bola vo vlastníctve mesta, a mesto nechcelo zvyšovať náklady výstavby výkupom jednotlivých parciel od súkromných osôb. V tejto časti mal súd preukázané, že žalovaný 1/ dostatočne neunesol dôkazné bremeno na preukázanie skutočnosti, že skutočne lokalita L. (T.) bola jedinou možnou lokalitou pre výstavbu. Pre mesto boli vypracované štúdie rôznych lokalít, a to či už lokality H. alebo T., pričom už tieto samotné štúdie poukazovali na možné výhody, ako aj nevýhody. Pri lokalite T., ktorá sa rozmerovo zhoduje s lokalitou T., bola ako hlavná nevýhoda uvedená veľká vzdialenosť od mesta a súčasnej rómskej osady, taktiež separácia danej sociálnej skupiny obyvateľov. Podobne bola nevýhodná aj lokalita B.. Vyhodnotenie štúdie ohľadom lokality T. žalovaný 1/ nepredložil. Lokalita T., ktorá priamo nadväzuje na terajšiu zástavbu a lokalita B., ktorá by bola bližšie, resp. porovnateľná s terajšou lokalitou T., pri týchto lokalitách malo mesto brať do úvahy aj tieto skutočnosti, uvedené ako nevýhody v týchto lokalitách, a to aj v prípade, že pri štúdiu k lokalite T. by tieto nevýhody vyhodnotené nemal. Do tejto lokality boli vysťahovaní len Rómovia. Aj keď zástupcovia mesta tvrdili, že neprispôsobiví občania sú len občania rómskeho pôvodu, na N. žila občianska komunita nerómskeho pôvodu, ktorá bola neprispôsobivá, a podľa vyjadrenia zástupcov mesta zdevastovala niekoľko bytov. Mesto nepostupovalo podľa deklarovaného kritéria

neprispôsobivosti, keďže pani R., nerómskej obyvateľke, nebolo poskytnuté, resp. ani ponúknuté bývanie na T., hoci išlo o neprispôsobivú občianku. Podľa názoru súdu žalovaný 1/ dostatočným spôsobom nepreukázal, resp. nevyvrátil tvrdenia žalobcov, že v lokalite T. boli pridelené byty aj pre jedného, resp. pre dvoch takýchto ľudí. Mal za to, že došlo aj k nepriamej diskriminácii, pretože žalovaný 1/ tvrdil, že staval byty pre neplatičov alebo pre neprispôsobivých občanov a toto svoje konanie zakrýval navonok neutrálnym predpisom, z jeho vyjadrení však bolo zrejmé, že mal vedomosť o tom, že väčšina týchto obyvateľov je rómskeho pôvodu. Dostatočným spôsobom nepreukázal, či petície občanov proti výstavbe v inej lokalite, než T., nemali vplyv na zmenu rozhodnutia mesta s výstavbou bytov. Ustálil, že hoci mesto deklaruje, že má program sociálnej integrácie Rómov, tým, akým spôsobom presťahovalo rómskych obyvateľov z N., došlo k ich segregácii. Čo sa týka pasívnej legitímácie a zodpovednosti žalovaného 2/, súd mal za to, že aj z jeho strany došlo k porušeniu ustanovenia o zákaze diskriminácie poskytnutím dotácie na rozvoj bývania žalovanému 1/. Aj keď žalovaný 2/ uviedol, že pri poskytovaní dotácie sa riadil len príslušnými výnosmi Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja a ďalšími právnymi predpismi, podľa názoru súdu bolo jeho úlohou ako ústredného orgánu štátnej správy dodržiavať medzinárodnoprávne záväzky, ktorými je Slovenská republika viazaná a aj ustanovenia zákona, pričom diskriminačný zákon v § 2 ods. 3 uvádza, že dodržiavanie zásad rovnakého zaobchádzania spočíva v prijímaní opatrení na ochranu pred diskrimináciou. Slovenská republika je viazaná aj Medzinárodným dohovorom o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, ktorý zakazuje segregáciu. Medzi tieto zmluvy patrí aj Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (č. 120/1976 Zb., ktorý v čl. 11 ods. 1 posilňuje povinnosť pozitívneho záväzku štátu pri ochrane práva na súkromie. V súvislosti s implementáciou Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach členskými štátmi bol vypracovaný Komisiou pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva komentár, stanovujúci kritériá primeraného bývania, ktorými sú: právna istota bývania, dostupnosť služieb, materiálov, zariadení a infraštruktúry, finančná dostupnosť, obývatel'nosť, prístupnosť, poloha, kultúrna vhodnosť. Teda dôležité je nielen zabezpečenie bytu, ale aj prihliadnutie na kvalitu bývania. Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 63/2005 rieši dlhodobú koncepciu bývania pre marginalizované skupiny obyvateľstva a model financovania. Zámerom tohto uznesenia bolo prijať zásady a definovať podmienky pre zvýšenie úrovne bývania niektorých marginalizovaných skupín obyvateľstva. Z tohto uznesenia vyplýva, že lokalizácia výstavby nesmie prehlbovať priestorovú a sociálnu

segregáciu, ale musí byť prostriedkom integrácie obyvateľov dotknutej komunity. Toto je merateľné vzdialenosťou od obce a prístupom k verejným službám využívaným spoločne s majoritnou i minoritnou komunitou v obci. Podľa názoru súdu žalovaný 2/ mal komplexnejšie skúmať celý zámer výstavby bytov žalovaným 1/. Žalovaný 2/ dostatočným spôsobom nepreukázal, že nemal vedomosti o tom, že v danom prípade I. o výstavbu bytov pre rómske obyvateľstvo. Stotožnil sa s názorom žalobcov, že v prípade, ak by žalovaný 2/ dostatočným spôsobom preskúmal, pre akú skupinu obyvateľstva bude výstavba realizovaná a kde sa má nachádzať, by vlastne plnil aj pozitívny záväzok štátu prijímať opatrenie na ochranu pred diskrimináciou a tiež by zistil, aký dopad môže mať poskytnutá dotácia pre danú skupinu obyvateľstva, túto by neposkytol, resp. nemal poskytnúť, čím by sa vzhľadom na finančnú situáciu žalovaného 1/ výstavba neuskutočnila, keďže bez dotácie by samostatne túto výstavbu financovať nemohol. Vychádzajúc z uvedených skutočností dospel k záveru, že žalovaný 2/ je zodpovedný za porušenie zásady rovnakého zaobchádzania voči žalobcom. Argumenty žalovaných, že aj iné lokality v S. sú ďaleko od centra mesta a nemajú takú vybavenosť ako T., že kvalita bytov bola v súlade s výnosom ministerstva, že aj iné osoby nemajú rovnako zabezpečenú realizáciu svojich práv, nemôže vyvracať diskriminačné konanie voči žalobcom. Podotkol, že štát má pozitívny záväzok zvyšovať životnú úroveň jednotlivcov, zabezpečovať im bývanie v kvalite stanovenej medzinárodnými dohovormi, a nemôže svoje konanie, ktoré všetky tieto záväzky porušuje, odôvodňovať tým, že aj iné osoby žijú v podobných podmienkach a že konal v súlade s určitými ustanoveniami. S poukazom na uvedené skutočnosti súd prvého stupňa rozhodol, že došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania. Pokiaľ I. o nároky žalobcov uplatnených v žalobe na zabezpečenie výstavby prístupovej cesty s dvoma jazdnými pruhmi, zabezpečenia výstavby obchodu so základným tovarom, zabezpečenia autobusového spojenia medzi centrom mesta S. a S. ulicou 5-krát denne, zabezpečenie podjazdu alebo nadjazdu pre automobilové spojenie z mesta S., dospel k záveru, že zo žiadneho predpisu nevyplýva možnosť vyhovieť týmto nárokom. Konštatoval, že aj keby takúto možnosť súd mal, tieto nároky sú neprimerané vzhľadom k ujme, aká bola spôsobená žalobcom. Podľa vyjadrenia žalovaného 1/ prístupová cesta je plánovaná a dobuduje sa po vybudovaní obchvatu mesta S. a obchod so základným tovarom je v súčasnosti vo výstavbe. Čo sa týka nadjazdu alebo podjazdu pre dopravné spojenie s mestom, vzhľadom na skutočnosť, že obchvat mesta je riadna úrovňová dvojprúdová cesta, súd mal za to, že by nebolo možné ani v tejto časti vyhovieť žalobe a ukladať žalovaným splnenie tejto povinnosti. Z uvedených dôvodov v tejto časti žalobu zamietol. Konaním žalovaných 1/ a 2/ došlo

k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania, preto im súd priznal aj nemajetkovú ujmu. Výšku súd stanovil voľnou úvahou, kde bral do úvahy spôsob, akým bola znížená ich dôstojnosť, spoločenská vážnosť a narušené spoločenské uplatnenie žalobcov. Vo zvyšnej časti žalobu zamietol ako nedôvodnú. O trovách konania rozhodol tak, že o nich bude rozhodnuté samostatným rozhodnutím podľa § 151 ods. 3 O.s.p.

Krajský súd v Prešove rozsudkom z 13. mája 2010 sp.zn. 13 Co 44/2009 na odvolanie žalovaných 1/, 2/ zmenil rozsudok súdu prvého stupňa v jeho napadnutej časti a žalobu žalobcov zamietol. Zrušil výrok prvostupňového rozsudku o trovách konania a v tomto rozsahu mu vec vrátil na ďalšie konanie. V odôvodnení svojho rozhodnutia odvolací súd poukázal na to, že žalobcovia podali žalobu proti žalovaným preto, lebo konaním žalovaných 1/ a 2/ vo vzťahu k žalobcom 1/ až 8/ došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania vyplývajúcu z čl. 12 ods. 1, 2 Ústavy Slovenskej republiky a § 5 ods. 1, 2 písm. d/ zákona č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (diskriminačný zákon) a k porušeniu práva na súkromie žalobcov garantované v čl. 19 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd. Podľa názoru odvolacieho súdu, odhliadnuc od žalobcami uvedených porušení článkov Ústavy Slovenskej republiky a Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, pre posúdenie dôvodnosti uplatneného nároku je rozhodujúce predovšetkým ustanovenie § 9 zákona č. 365/2004 Z.z. (antidiskriminačného zákona). Ustanovenie § 9 ods. 2 citovaného zákona dostatočným spôsobom vymedzuje prostriedky právnej ochrany vo veciach nedodržania zásady rovnakého zaobchádzania. Od toho, kto nedodržel zásadu rovnakého zaobchádzania, možno sa najmä domáhať upustenia od svojho konania, ak je to možné, napravenia protiprávneho stavu alebo poskytnutia primeraného zadosťučinenia. Podľa odseku 3 citovaného zákonného ustanovenia, ak by primerané zadosťučinenie nebolo dostačujúce pre značný spôsob zníženia dôstojnosti, spoločenskej vážnosti alebo spoločenského uplatnenia poškodenej osoby, môže sa tá domáhať aj náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch, ktorú s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej nemajetkovej ujmy a všetky okolnosti, za ktorých došlo k jej vzniku, určí súd. Žiaden z týchto zákonných prostriedkov ochrany neumožňuje podanie určovacej žaloby tak, ako bola formulovaná žalobcami. Ak súd prvého stupňa rozhodol prvým výrokom, že žalovaní porušili vo vzťahu k žalobcom zásadu rovnakého zaobchádzania, v podstate rozhodol o takom nároku žalobcov, ktorý antidiskriminačný zákon ako formu ochrany nepripúšťa, ani nedefinuje. Z toho dôvodu prvý výrok rozsudku považoval za potrebné zmeniť a návrh na určenie zamietnuť. Uviedol ďalej,

že vykonaným dokazovaním v prvostupňovom konaní bolo nepochybne preukázané, zároveň medzi účastníkmi nesporné, že žalobcovia 1/, 2/ výpoveď z nájmu bytu na N. č. 30 v S. nedostali. Podpisali Dohodu o podmienkach budúceho prenájmu náhradného obecného bytu nižšieho štandardu na S. ulici č. 22 v S. (oblasť T.). To isté platí aj pre žalobcov 3/ až 8. Konštatoval, že ak by im aj bola daná výpoveď zo strany mesta z nájmu bytu podľa § 711 ods. 2 Občianskeho zákonníka, resp. z iných dôvodov podľa tohto odseku, nikto zo žalobcov v konaní nepreukázal, že neplatnosť výpovede napadol na súde a vo veci neplatnosti výpovede bolo právoplatne rozhodnuté. Naopak, žalobcovia uzavreli platné nájomné zmluvy o nájme náhradných bytov v uvedenej lokalite. Nikto zo žalobcov nepreukázal, že sa odmietol nasťahovať do náhradných bytov, ani to, že niektorý z nich napadol na súde žalobou neprimeranosť pridelených náhradných bytov. Využitie týchto zákonných prostriedkov žiaden zo žalobcov nepreukázal. Odvolací súd dospel k záveru, že nevyužitím uvedených právnych prostriedkov sa žalobcovia 1/ až 8/ nemôžu úspešne domáhať ochrany podľa § 9 a nasl. antidiskriminačného zákona. Vo vzťahu k zodpovednosti žalovaného 2/ odvolací súd ustálil, že pokiaľ tento poskytol mestu S. dotáciu na výstavbu náhradných bytov pre žalobcov v lokalite T. na základe riadnej žiadosti zo strany mesta o poskytnutie dotácie, ani tento žalovaný žiadnym spôsobom neporušil vnútroštátne, ani medzinárodné predpisy vo vzťahu k žalobcom. Odvolací súd z dôvodu rozporu s ustanovením § 151 ods. 3 O.s.p. výrok o trovách konania zrušil a v tomto rozsahu vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie.

Proti rozsudku odvolacieho súdu v časti, ktorou bol zmenený rozsudok súdu prvého stupňa podali dovolanie žalobcovia, ktorí ho navrhli zmeniť a potvrdiť rozhodnutie súdu prvého stupňa a žalovaných zaviazať na zaplatenie trov konania. Prípustnosť dovolania odôvodnili tým, že odvolací súd im odňal možnosť pred súdom konať (§ 237 O.s.p.) a teda existujú dôvody podania dovolania uvedené v § 241 ods. 2 písm. a/ a c/ O.s.p., nakoľko napadnuté rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. K odňatiu možnosti konať pred súdom malo dôjsť podľa názoru žalobcov tým, že odvolací súd v odôvodnení svojho rozsudku nerešpektoval požiadavky na riadne odôvodnenie rozsudku uvedené v 157 ods. 2 O.s.p. a to predovšetkým sa nevyjadril k žalobe žalobcov na náhradu nemajetkovej ujmy, ktorý bol tiež predmetom prieskumu odvolacieho súdu, zaoberal sa iba prípustnosťou žaloby na vyslovenie porušenia zásady rovnakého zaobchádzania, pričom žaloba na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch vychádza priamo z ustanovenia § 9 ods. 2 antidiskriminačného zákona, na ktoré odvolací súd odkázal. I. o žalobu, ktorú

antidiskriminačný zákon jasne definuje a výslovne pripúšťa, preto odvolací súd nebol oprávnený, ani podľa výkladu ním poskytnutého, zamietnuť paušálne všetky nároky žalobcov uplatnených v žalobe. Nesúhlasili s názorom krajského súdu, že „pre posúdenie dôvodnosti uplatneného návrhu je rozhodujúce predovšetkým ustanovenie § 9 zákona č. 365/2004 Z.z. (antidiskriminačný zákon)“, pretože uvedené konštatovanie súdu popiera základné ustanovenia Ústavy Slovenskej republiky o hierarchii právnych predpisov a o ich výklade. Krajský súd bol povinný pri rozhodovaní o porušení zásady rovnakého zaobchádzania nevychádzať len z ustanovenia § 9 antidiskriminačného zákona, ale ho vykladať a aplikovať v súlade s ústavou a medzinárodnými dohovormi, ktoré majú prednosť pred zákonmi (čl. 152 ods. 4, čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky, nálezy Ústavného súdu Slovenskej republiky sp.zn. IV. ÚS 77/02, II. ÚS 249/04, II. ÚS 374/06). Výpočet možných návrhov v konaní o porušení zásady rovnakého zaobchádzania je demonštratívny, a preto sa mohli domáhať aj toho, aby súd vyslovil porušenie tejto zásady. I. o základnú otázku celého predmetného konania, od ktorej sa odvíjajú ostatné nároky a zo strany súdu I. zároveň o jasnú deklaráciu porušenia základných práv žalobcov. Navyše pri rozhodovaní o nárokoch vo veciach súvisiacich s porušením zásady rovnakého zaobchádzania, orgány aplikácie práva musia mať na zreteli potrebu výkladu týchto ustanovení aj v súlade s požiadavkami európskych antidiskriminačných smerníc. Vytýkali odvolaciemu súdu, že konania, na ktoré v odôvodnení svojho rozhodnutia poukazuje, upravujú iné nároky ako ich ustanovuje antidiskriminačný zákon. I. o konania, ktoré by mohli iniciovať popri antidiskriminačnej žalobe a súdy by boli povinné o ich návrhoch rozhodnúť, keďže jednotlivé konania riešia iné aspekty protiprávneho konania žalovaných. Mali za to, že súd nemôže od nich vyžadovať využitie iných prostriedkov nápravy predtým, ako bude rozhodovať o ich nároku týkajúcom sa porušenia zásady rovnakého zaobchádzania. Požiadavka súdu I. nad rámec zákona a nemá oporu v žiadnom zákonom ustanovení. Za irelevantný a účelový považovali názor odvolacieho súdu, že ministerstvo (žalovaný 2/) nemôže byť zodpovedné za porušenie zásady rovnakého zaobchádzania z dôvodu rozhodovania na základe riadnej žiadosti zo strany mesta o poskytnutie dotácie, pretože podaná žiadosť nezbavuje ministerstvo zodpovednosti za jeho rozhodovanie, ktoré musí vykazovať známky zákonnosti a ústavnosti.

Žalovaný 1/ sa k dovolaniu žalobcov písomne nevyjadril.

Žalovaný 2/ navrhol dovolanie žalobcov ako nedôvodné zamietnuť alebo napadnutý rozsudok zrušiť a vrátiť vec súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. V plnom rozsahu sa stotožnil so skutočnosťami uvedenými vo vyjadrení k žalobe, ako aj s dôvodmi uvedenými

v odvolaní podanom proti rozsudku súdu prvého stupňa. Nad'alej namietal svoju pasívnu legitímáciu vo vzťahu k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania. Uviedol, že M.konalo len v medziach svojich kompetencií, žiadnym spôsobom ich neprekročilo a pri svojom rozhodovaní nepostupovalo diskriminačne.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podali včas účastníci konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), zastúpení advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), proti rozhodnutiu, v prípade ktorého prípustnosť dovolania vyplýva z § 238 ods. 1 O.s.p., preskúmal napadnutý rozsudok bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) a dospel k záveru, že dovolanie žalobcov je dôvodné.

Dovoláním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa (§ 236 ods. 1 O.s.p.).

V prejednávanej veci odvolací súd rozhodol rozsudkom. V zmysle ustanovenia § 238 O.s.p. platí, že dovolanie proti rozsudku je prípustné vtedy, keď je ním napadnutý zmeňujúci rozsudok (§ 238 ods. 1 O.s.p.) alebo rozsudok, ktorým sa odvolací súd odchýlil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci (§ 238 ods. 2 O.s.p.). Dovolanie je prípustné aj proti potvrdzujúcemu rozsudku odvolacieho súdu, ale len vtedy, ak odvolací súd vo výroku rozsudku vyslovil, že je dovolanie prípustné, pretože po právnej stránke I. o rozhodnutie zásadného významu alebo ak I. o potvrdenie rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým súd prvého stupňa vo výroku vyslovil neplatnosť zmluvnej podmienky podľa § 153 ods. 3 a 4 (§ 238 ods. 3 O.s.p.).

Žalobcovia v dovolaní uviedli, že opravný prostriedok podávajú podľa § 238 ods. 1 O.s.p. Prípustnosť dovolania je v tomto ustanovení založená na rozdielnosti rozsudku odvolacieho súdu a rozsudku súdu prvého stupňa. Z obsahu dovolania žalobcov vyplýva, že ich dovolanie smeruje len proti zmeňujúcej časti výroku rozsudku krajského súdu, t.j. časti, ktorou zmenil rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej a žalobu zamietol.

Podľa ustanovenia § 241 ods. 2 O.s.p. dovolanie možno odôvodniť len tým, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v ustanovení § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom dovolania,

ale i v dovolaní uplatnenými dôvodmi. Obligatórne (§ 242 ods. 1 O.s.p.) sa zaoberá procesnými vadami uvedenými v § 237 O.s.p. a tiež tzv. inými vadami, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Dovolacie dôvody pritom neposudzuje len podľa toho, ako ich dovolatelia označili, ale podľa obsahu tohto opravného prostriedku.

Zákonné ustanovenie § 237 O.s.p. pripúšťa dovolanie proti každému rozhodnutiu (rozsudku alebo uzneseniu) odvolacieho súdu, ak konanie, v ktorom bolo vydané, je postihnuté niektorou zo závažných procesných väd vymenovaných v písmenách a/ až g/ tohto ustanovenia (I. tu o nedostatok právomoci súdu, spôsobilosti účastníka, prekážku veci právoplatne rozhodnutej alebo už prv začatého konania, ak sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, prípad odňatia možnosti účastníka pred súdom konať a prípad rozhodovania vylúčeným sudcom alebo nesprávne obsadeným súdom). Vzhľadom na zákonnú povinnosť vyplývajúcu z ustanovenia § 242 ods. 1 O.s.p., ako aj obsahu dovolania žalobcov, dovolací súd predovšetkým skúmal, či v konaní nedošlo k vade uvedenej v ustanovení § 237 písm. f/ O.s.p.

Podľa § 237 písm. f/ O.s.p. je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak sa účastníkovi konania postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom.

O túto vadu I. vtedy, ak súd postupoval v konaní tak, že znemožnil účastníkovi konania realizáciu tých procesných práv, ktoré mu poskytuje Občiansky súdny poriadok (napr. právo zúčastniť sa pojednávania, robiť prednesy, navrhovať dôkazy, vykonávať svoje práva a povinnosti prostredníctvom zvoleného zástupcu, právo na presvedčivé odôvodnenie rozhodnutia a pod.). Z toho vyplýva, že ak má ísť o naplnenie predpokladu prípustnosti a dôvodnosti dovolania podľa ustanovenia § 237 písm. f/ O.s.p., musí zo strany súdu ísť o porušenie konkrétneho procesného ustanovenia, ktorého bezprostredným následkom je odňatie možnosti účastníka konania konať pred súdom.

Dovolací súd dospel k záveru, že konanie odvolacieho súdu a jeho rozhodnutie je postihnuté vadou podľa § 237 písm. f/ O.s.p.; podľa dovolacieho súdu totiž postupom odvolacieho súdu bola žalobcom odňatá možnosť konať pred súdom.

Občiansky súdny poriadok stojí na zásade predvídateľnosti rozhodnutí súdu. Predvídateľné je také rozhodnutie, ktorému predchádza predvídateľný postup pri konaní a rozhodovaní. Zákon ustanovuje, že účastníci by nemali byť zaskočení možným iným právnym posúdením veci súdom bez toho, aby im bolo umožnené tvrdiť skutočnosti významné z hľadiska sudcovho právneho názoru a navrhnúť k ich preukázaniu dôkazy. Sudcov iný právny názor, než je názor účastníkov konania, môže súd účastníkom v priebehu konania oznámiť. Účelom oboznámenia účastníkov konania s tzv. predbežným právnym posúdením veci je zameranie dokazovania na sporné skutočnosti tak, aby sa vyslovený predbežný názor sudcu potvrdil alebo vyvrátil.

S účinnosťou od 15. októbra 2008 Občiansky súdny poriadok (zákon č. 384/2008 Z.z.) v ustanovení § 213 ods. 2 ustanovuje, že ak je odvolací súd toho názoru, že sa na vec vzťahuje ustanovenie právneho predpisu, ktoré pri doterajšom rozhodovaní veci nebolo použité a je pre rozhodnutie vo veci rozhodujúce, vyzve účastníkov konania, aby sa k možnému použitiu tohto ustanovenia vyjadrili.

Úmyslom zákonodarcu, ako to vyplýva z dôvodovej správy k zákonu č. 384/2008 Z.z., bolo týmto ustanovením v praxi zabrániť vydávaniu tzv. prekvapivých rozhodnutí. Uvádza sa v nej, že účastník tak bude mať možnosť vyjadriť sa k niektorej aplikácii doposiaľ nepoužitého ustanovenia, resp. inštitútu na zistený skutkový stav. Ustanovenie posilňuje právo na spravodlivý proces tým, že účastník bude môcť až po samotné rozhodnutie argumentovať a predvídať možné rozhodnutie súdu.

Výzva odvolacieho súdu je plnením osobitného druhu tzv. manuálnej (poučovacej) povinnosti opravného súdu. Podstatou tejto povinnosti je zabrániť odňatiu možnosti konať pred odvolacím súdom, a teda zabezpečiť riadny prístup k spravodlivému procesu aj po podaní odvolania. Ustanovenie právneho predpisu je pre vec rozhodujúce vtedy, keď odvolací súd mieni toto ustanovenie urobiť právnym základom pre rozhodnutie vo veci samej.

V prejednávanej veci súd prvého stupňa s poukazom na ustanovenia antidiskriminačného zákona, čl. 11 ods. 1, čl. 7 ods. 5 a čl. 33 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 3 Medzinárodného dohovoru o obstaraní všetkých foriem rasovej diskriminácie, § 712 ods. 2 a § 712a ods. 1 Občianskeho zákonníka určil, že žalovaní porušili zásadu rovnakého

zaobchádzania vo vzťahu k žalobcom 1/ až 8/ a zaviazal žalovaných, aby spoločne a nerozdielne nahradili žalobcom 1/ až 8/ každému zvlášť nemajetkovú ujmu v sume 1 000 €. V ostatnej časti žalobu zamietol. Odvolací súd v porovnaní so súdom prvého stupňa bol toho názoru, že ustanovenie § 9 ods. 2 antidiskriminačného zákona dostatočným spôsobom vymedzuje prostriedky právnej ochrany vo veciach nedodržania zásady rovnakého zaobchádzania. Mal za to, že žiaden z týchto zákonných prostriedkov ochrany neumožňuje podanie určovacej žaloby tak, ako bola formulovaná žalobcami. Ak súd prvého stupňa rozhodol prvým výrokom, že žalovaní porušili vo vzťahu k žalobcom zásadu rovnakého zaobchádzania, v podstate rozhodol o takom nároku žalobcov, ktorý antidiskriminačný zákon ako formu ochrany nepripúšťa, ani nedefinuje. Uviedol, že dokazovaním v prvostupňovom konaní bolo nepochybne preukázané, zároveň medzi účastníkmi nesporné, že žalobcovia 1/ a 2/ výpoveď z nájmu nedostali. Podpísali dohodu o podmienkach budúceho prenájmu náhradného obecného bytu nižšieho štandardu na S. ul. 22 v S. (oblasť T.). To isté platí pre žalobcov 3/ až 8/. Konštatoval, že ak by im aj bola daná výpoveď zo strany mesta z nájmu podľa § 711 ods. 2 Občianskeho zákonníka, resp. z iných dôvodov podľa tohto odseku, nikto zo žalobcov nepreukázal, že neplatnosť výpovede napadol na súde a vo veci neplatnosti výpovede bolo právoplatne rozhodnuté. Využitie týchto zákonných prostriedkov žiaden zo žalobcov nepreukázal. Odvolací súd mal za to, že nevyužitím uvedených právnych prostriedkov sa žalobcovia nemôžu úspešne domáhať ochrany podľa § 9 a nasl. antidiskriminačného zákona. V súlade s ustanovením § 213 ods. 2 O.s.p. mal preto vyzvať účastníkov konania, aby sa k možnému použitiu uvedených ustanovení vyjadrili. Zo spisu ale nevyplýva, že odvolací súd takto postupoval a žalobcom nevytvoril procesnú možnosť vyjadriť sa k aplikácii predmetných ustanovení. Jeho procesný postup v dôsledku toho vykazuje vady konania v zmysle ustanovení § 237 písm. f/ O.s.p.

Z obsahu spisu vyplýva, že žalobcovia 1/ až 8/ podanou žalobou sa domáhali, aby súd vyslovil, že žalovaní 1/ a 2/ segregáciou žalobcov 1/ až 8/ od majoritného obyvateľstva mesta S., porušili zásadu rovnakého zaobchádzania vyplývajúcu z čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, § 5 ods. 1, 2 písm. d/ zákona č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (antidiskriminačný zákon), čl. 3 a čl. 5 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie a čl. 11 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach a zároveň porušili právo na súkromie žalobcov garantované v čl. 19 Ústavy Slovenskej republiky a v čl. 8

Dohovoru na ochranu ľudských práv a základných slobôd. Ďalej sa domáhali nápravy protiprávneho stavu a požadovali náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.

Podľa § 3 ods. 1 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) každý je povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v oblasti pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a vo vzdelaní.

Ustanovenie § 9 ods. 1 zákona č. 365/2004 Z.z. antidiskriminačného zákona v znení neskorších zmien a doplnkov je vyjadrením všeobecnej zásady, v zmysle ktorej je každý subjekt, ktorého práva sú porušené alebo ohrozené, oprávnený sa domáhať ochrany na orgáne ochrany práva. Ak je takéto subjektívne právo porušené alebo ohrozené, dotknutý subjekt má k dispozícii prostriedky právnej ochrany špecifikované v ďalších ustanoveniach.

Podľa § 9 ods. 2 antidiskriminačného zákona každý sa môže domáhať svojich práv na súde, ak sa domnieva, že je alebo bol dotknutý na svojich právach, právom chránených záujmoch alebo slobodách nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania. Môže sa najmä domáhať, aby ten, kto nedodržel zásadu rovnakého zaobchádzania, upustil od svojho konania, ak je to možné, napravil protiprávny stav alebo poskytol primerané zadost'účinenie.

Z ustanovenia § 9 ods. 3 antidiskriminačného zákona vyplýva, že ak by primerané zadost'účinenie nebolo dostačujúce, najmä ak nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania bola značným spôsobom znížená dôstojnosť, spoločenská vážnosť alebo spoločenské uplatnenie poškodenej osoby, môže sa tá domáhať aj náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch. Sumu náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej nemajetkovej ujmy a všetky okolnosti, za ktorých došlo k jej vzniku.

V posudzovanom prípade pre posúdenie dôvodnosti uplatnenej žaloby je predovšetkým ustanovenie § 9 antidiskriminačného zákona.

V zmysle čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou.

Podľa judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky „má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy. Z toho vyplýva, že k reálnemu poskytnutiu súdnej ochrany dôjde len vtedy, ak sa na zistený stav veci použije ústavne súladne interpretovaná, platná a účinná právna norma (IV. ÚS 77/02, II. ÚS 249/04, II. ÚS 374/06).

Podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi.

Takouto zmluvou je aj Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, ktorý zakazuje segregáciu. Medzi takéto zmluvy o ľudských a základných právach patrí aj Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, ktorý v čl. 11 ods. 1 posilňuje povinnosť pozitívneho záväzku štátu pri ochrane práva na súkromie tak, že zaväzuje štáty, zmluvné strany paktu, uznávať právo každého jednotlivca na primeranú životnú úroveň pre neho a jeho rodinu, zahrňujúce dostatočnú výživu, šatstvo, byt a na neustále zlepšovanie životných podmienok. Zmluvné štáty podniknú zodpovedajúce kroky, aby zabezpečili uskutočnenie tohto práva, uznávajúc pre dosiahnutie tohto cieľa zásadnú dôležitosť medzinárodnej spolupráce, založenej na slobodnom súhlase. Uvedené dokumenty patria medzi medzinárodné zmluvy, ktoré majú prednosť pred zákonmi a štáty sú na základe týchto zmlúv priamo povinné plniť povinnosti z nich vyplývajúce.

Domáhať sa ochrany na všeobecnom súde je oprávnená každá fyzická osoba a v zákonom ustanovených prípadoch i právnická osoba, ktorá sa domnieva, že v minulosti bola, či stále je diskriminovaná, teda dotknutá na svojich právach, právom chránených záujmoch či slobodách špecifikovaných v Ústave Slovenskej republiky, či v celom rade medzinárodných zmlúv a dohovorov garantujúcich jednotlivé čiastkové práva, v dôsledku nedodržania zásady rovnakého zaobchádzania. Forma domáhania sa tejto ochrany je stanovená v normách občianskeho práva procesného, predovšetkým v Občianskom súdnom poriadku. Pôjde o žalobu, návrh na začatie konania vo veci ochrany pred neoprávneným zásahom do práva na rovnaké zaobchádzanie v právnych vzťahoch. Konkrétne prostriedky ochrany, ktorých sa účastník môže na súde voči osobe porušujúcej jeho právo na rovnaké

zaobchádzanie domáhať, sú stanovené demonštratívne, čo znamená, že okrem nich je možné uplatniť i ďalšie prostriedky ochrany. Antidiskriminačný zákon uvádza tri konkrétne prostriedky ochrany. Tieto tri osobitné žaloby sú: a) negatívna žaloba - tzv. žaloba o zdržanie sa neoprávneného zásahu do práva a je prípustná iba tam, kde neoprávnený diskriminačný zásah stále trvá, b) reštitučná žaloba - I. o žalobu domáhajúcu sa napravenia protiprávneho stavu, odstránenia následku protiprávneho konania, c) satisfakčná žaloba - žaloba na poskytnutie primeraného zadosťučinenia. I. o náhradu tzv. nemajetkovej ujmy, teda ujmy na dôstojnosti a integrite osobnosti fyzickej osoby ako ľudského jedinca.

Určovacia žaloba (§ 80 písm. c/ O.s.p.) má predovšetkým preventívny charakter. Jej účelom je spravidla poskytnúť ochranu práva žalobcu skôr, než dôjde k porušeniu právneho vzťahu alebo práva. Je na mieste tam, kde jej pomocou možno odstrániť stav ohrozenia práva či neistoty v právnom vzťahu a primeranú nápravu nie je možné dosiahnuť inak, ale aj tam, kde určovacia žaloba účinnejšie ako iné právne prostriedky vystihuje obsah a povahu príslušného právneho vzťahu a kde jej pomocou možno dosiahnuť úpravu tvoriacu určitý právny rámec, ktorý je zárukou odvrátenia sporov v budúcnosti. Toto poslanie určovacej žaloby korešponduje so zákonnou požiadavkou existencie naliehavého právneho záujmu na ňou navrhovanom určení. Právny záujem, ktorý je podmienkou prípustnosti tejto žaloby, musí byť naliehavý v tom zmysle, že žalobca v danom právnom vzťahu môže navrhovaným určením dosiahnuť odstránenie spornosti a ochranu svojich práv a oprávnených záujmov. Nejde pritom o samotnú určovaciu žalobu, ale o to, čoho (akého určenia) sa ňou žalobca domáha a z akých právnych pomerov vychádza. Naliehavý právny záujem sa teda viaže na konkrétny určovací petit (to, čoho sa žalobca v konaní domáha) a súvisí s vyriešením otázky, či sa žalobou so zvoleným určovacím petitom môže dosiahnuť odstránenie spornosti žalobcovho práva alebo neistoty v jeho právnom vzťahu. Povinnosť preukázať, že v čase rozhodovania súdu na určení právneho vzťahu alebo práva je naliehavý právny záujem, zaťažuje žalobcu.

Z uvedeného vyplýva, že ustanovenie § 9 antidiskriminačného zákona možno aplikovať a vykladať len v súlade s ústavou a medzinárodné zmluvy, na ktoré žalobcovia v žalobe odkazujú, majú prednosť pred použitím tohto ustanovenia. Súd je preto povinný pri rozhodovaní o porušení zásady rovnakého zaobchádzania, ustanovenie § 9 antidiskriminačného zákona vykladať a aplikovať v súlade s ústavou a medzinárodnými dohovormi.

Zo všetkých uvedených dôvodov dospel dovolací súd k záveru, že žaloba, ktorou sa žalobcovia domáhali, aby súd určil, že bola porušená zásada rovnakého zaobchádzania, je prípustná a je primeraným a efektívnym prostriedkom vyslovenia porušenia zásady rovnakého zaobchádzania, keďže antidiskriminačný zákon poskytuje len demonštratívny výpočet prostriedkov ochrany, ktorých sa účastník môže na súde voči osobe porušujúcej právo na rovnaké zaobchádzanie domáhať. Pri konštatovaní porušenia zásady rovnakého zaobchádzania súdom, nie je potrebné preukazovať naliehavý právny záujem v zmysle § 80 písm. c/ O.s.p., keďže súd v tomto konaní neurčuje, či tu právny vzťah alebo právo je alebo nie je. Porušenie týchto práv (zásady rovnakého zaobchádzania) vyplýva priamo zo zákona.

Inou vadou konania, na ktorú musí dovolací súd prihliadnuť aj vtedy, ak na ňu dovolanie nepoukazuje, je procesná vada, ktorá na rozdiel od vád taxatívne vymenovaných v § 237 O.s.p. nezakladá zmätočnosť rozhodnutia. Jej základom je porušenie iných procesných ustanovení upravujúcich postup súdu v občianskom súdnom konaní. Medzi také vady patrí skutočnosť, že rozhodnutie súdu vychádza z neúplného alebo nesprávne zisteného skutkového stavu veci z dôvodu, že súd pri vykonávaní dokazovania nepostupoval v súlade s príslušnými procesnými ustanoveniami. Za vadu konania, ktorá mohla mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, je potrebné považovať prípad, kedy zistenie skutkového stavu veci je v rozpore s § 120 ods. 1 vetou treťou O.s.p.; ak súdom neboli vôbec zisťované rozhodné (právne relevantné) skutočnosti potrebné pre správne posúdenie veci a to i v prípade, ak ich účastníci nenamietali (netvrдили), avšak súd bol povinný sa nimi zaoberať z úradnej povinnosti (ex officio). K výskytu tzv. inej vady konania v prejednávanej veci došlo.

Z ustanovenia § 122 ods. 1 O.s.p. vyplýva, že súd vykonáva dokazovanie na pojednávaní, ak neboli splnené podmienky na vydanie rozhodnutia bez ústneho pojednávania.

Podľa § 123 O.s.p. účastníci majú právo vyjadriť sa k návrhom na dôkazy a k všetkým dôkazom, ktoré sa vykonali.

Právo účastníkov vyjadriť sa k vykonanému dokazovaniu sa v konaní realizuje tak, že predseda senátu spravidla bezprostredne po vykonaní každého dôkazu umožní účastníkovi,

aby sa k nemu vyjadril a aby uviedol všetko, čo pri hodnotení vykonaného dôkazu považuje za významné. Procesnú možnosť účastníka vyjadriť sa k vykonanému dôkazu (napríklad z hľadiska vierohodnosti svedka a jeho vzťahu k prejednávanej veci, pravosti a správnosti listiny, osoby a odbornej spôsobilosti znalca, vecnej správnosti postupu súdu pri vykonávaní ohliadky a pod.) musí súd vytvoriť účastníkovi už v rámci dokazovania (t.j. pred jeho skončením).

Najvyšší súd Slovenskej republiky poukazuje aj na to, že konanie o dovolaní má prieskumnú povahu. Najvyšší súd v konaní o tomto mimoriadnom opravnom prostriedku dokazovanie nevykonáva (viď § 243a ods. 2 veta druhá O.s.p.). O tom, ako v určitej veci prebiehalo konanie, si môže urobiť obraz len zo spisu; konkrétne o priebehu pojednávania môže usudzovať zo zápisnice o pojednávaní (§ 40 O.s.p.).

Z obsahu zápisníc o pojednávaní pred súdom prvého stupňa zo dňa 9. apríla 2009 (č.l. 550 spisu), zo dňa 21. mája 2009 (č.l. 574 spisu) nevyplýva, že by súd na pojednávaní okrem prednesov právnych zástupcov účastníkov konania a vykonaní dôkazu výsluchom svedkyne A. K. vykonal vo veci ďalšie dokazovanie v súlade s ustanovením § 122 ods. 1 O.s.p., hoci v odôvodnení písomného vyhotovenia svojho rozhodnutia uvádza viacero listinných dôkazov, z ktorých pri vyhodnotení skutkového a následne aj právneho stavu vychádzal.

Najvyšší súd Slovenskej republiky poukazuje na to, že vykonávanie dôkazov na pojednávaní je vyjadrením zásady priamosti občianskeho súdneho procesu, keď výnimky sú možné len za splnenia zákonných predpokladom pre vydanie rozhodnutia bez ústneho pojednávania.

V prípade, ak nebol v konaní vykonaný dôkaz listinou zákonom upraveným spôsobom (§ 129 O.s.p.), I. o tzv. inú vadu konania v zmysle § 241 ods.2 písm. b/ O.s.p. Povinnosť vykonať dôkaz v súlade s procesným predpisom nenahrádza ani ustanovenie § 118 ods.1 O.s.p. Na tejto skutočnosti nemení nič ani prípadne splnenie si povinnosti, vyplývajúcej pre súd z ustanovenia § 119 ods. 2 O.s.p. z dôvodu, že nie je možné na začiatku nového pojednávania oznámiť obsah vykonaných dôkazov, keď tieto neboli zákonom predpísaným

spôsobom vykonané. Z uvedeného vyplýva, že súd prvého stupňa zaťažil konanie vadou uvedenou v ustanovení § 241 ods.2 písm. b/ O.s.p., ktorú vadu neodstránil ani odvolací súd.

Žalobcovia v dovolaní namietali aj to, že k odňatiu možnosti konať pred súdom došlo tým, že rozhodnutie odvolacieho súdu nie je dostatočne odôvodnené a že rozsudok je z toho dôvodu nepreskúmateľný.

Podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústavy), každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch.

Podľa judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len ústavný súd), ak súd koná vo veci uplatnenia práva osoby určenej v čl. 46 ods.1 ústavy inak ako v rozsahu a spôsobom predpísaným zákonom, porušuje ústavou zaručené právo na súdnu ochranu (I. ÚS 4/94).

Citovaný čl. 46 ods.1 ústavy (podobne aj čl. 6 ods. 1 dohovoru) je primárnou ústavnou bázou pre zákonom upravené konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky príslušných na poskytovanie právnej ochrany, a tým aj „bránou“ do ústavnej úpravy jednotlivých aspektov práva na súdnu a inú právnu ochranu, zakotvených v siedmom oddiele druhej hlavy ústavy (čl. 46 až 50 ústavy) normujúcich rámec, v ktorom je možné domáhať sa jeho rešpektovania (m. m. I. ÚS 22/03).

Obsah práva na súdnu ochranu v čl. 46 ods. 1 ústavy nespočíva len v tom, že osobám nemožno brániť v uplatnení práva alebo ich diskriminovať pri jeho uplatňovaní. Jeho obsahom je i zákonom upravené relevantné konanie súdov. Každé konanie súdu, ktoré je v rozpore so zákonom, je porušením ústavou zaručeného práva na súdnu ochranu (I. ÚS 26/94). K odňatiu práva na súdnu ochranu v zmysle čl. 46 ods. 1 ústavy preto dochádza aj vtedy, ak sa niekto („každý“) domáha svojho práva na súde, ale súdna ochrana tomuto právu

nie je priznaná, alebo nemôže byť priznaná v dôsledku konania súdu, ktoré je v rozpore so zákonom (porovnaj III. ÚS 7/08).

To, že právo na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia patrí medzi základné zásady spravodlivého súdneho procesu, vyplýva aj z ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Judikatúra tohto súdu nevyžaduje, aby na každý argument strany, aj na taký, ktorý je pre rozhodnutie bezvýznamný, bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však I. o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Ruiz Torija c. Španielsko z 9. decembra 1994, séria A, č. 303-A, s. 12, § 29; Hiro Balani c. Španielsko z 9. decembra 1994, séria A, č. 303-B; Georgiadis c. Grécko z 29. mája 1997; Higgins c. Francúzsko z 19. februára 1998).

Ústavný súd podľa konštantnej judikatúry (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04) tiež vyslovil, že „Súčasťou obsahu základného práva na spravodlivé konanie podľa čl. 46 ods.1 ústavy (čl. 6 ods. 1 dohovoru) je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t.j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu. Všeobecný súd však nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia.“

Z práva na spravodlivé súdne konanie vyplýva aj povinnosť súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a návrhmi na vykonanie dôkazov strán s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie (Kraska c. Švajčiarsko z 29. apríla 1993, séria A, č. 254-B, s. 49, § 30).

Ustanovenie § 157 ods. 2 O.s.p. i právna teória civilného procesu vymedzila požiadavky na kvalitatívnu správnosť odôvodnenia súdneho rozhodnutia. Odvolací súd sa v odôvodnení svojho rozhodnutia musí vysporiadať so všetkými rozhodujúcimi skutočnosťami a jeho myšlienkový postup musí byť v odôvodnení dostatočne vysvetlený nielen s poukazom na výsledky vykonaného dokazovania a zistené rozhodujúce skutočnosti, ale tiež s poukazom na prijaté právne závery. Účelom odôvodnenia rozsudku je vysvetliť postup súdu a dôvody jeho rozhodnutia. Odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu musí byť zároveň aj prostriedkom kontroly v konaní o mimoriadnom opravnom prostriedku. Ak

rozsudok odvolacieho súdu neobsahuje náležitosti uvedené v § 157 ods. 2 O.s.p., je nepreskúmateľný a účastníkovi je takýmto rozhodnutím odňatá možnosť konať pred súdom, nakoľko nemá možnosť v dovolacom konaní náležite argumentovať.

Preskúmaním veci dovolací súd dospel k záveru, že rozhodnutie odvolacieho súdu nezodpovedá vyššie uvedeným požiadavkám kladeným na odôvodnenie rozhodnutia. Z obsahu spisu je zrejmé, že odvolací súd sa v odôvodnení svojho rozhodnutia zaoberal iba prípustnosťou žaloby žalobcov na vyslovenie porušenia zásady rovnakého zaobchádzania, k žalobe žalobcov na náhradu nemajetkovej ujmy sa vôbec nevyjadril a napadnuté rozhodnutie okresného súdu v celom namietanom rozsahu nepreskúmal (ustanovenia § 212 a nasl. O.s.p.), hoci tento nárok žalobcov bol tiež predmetom preskúmania odvolaním napadnutého rozhodnutia. Žaloba na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch pritom vyplýva priamo z ustanovenia § 9 ods. 2, 3 antidiskriminačného zákona, na ktorý odvolací súd vo svojom rozhodnutí poukázal. Odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu musí byť dostatočným podkladom pre uskutočnenie prieskumu v dovolacom konaní. V prípade, že rozhodnutie nie je dostatočne odôvodnené, I. o procesne nesprávne rozhodnutie. Rozsudok odvolacieho súdu, ktorý nemá náležitosti uvedené v § 157 ods. 2 O.s.p. je nepreskúmateľný a účastníkovi je takýmto rozhodnutím odňatá možnosť konať pred súdom, nakoľko nemá možnosť v dovolacom konaní náležite argumentovať.

Žalobcovia v dovolaní namietali, že zmeňujúci rozsudok odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a na zistený skutkový stav aplikuje konkrétnu právnu normu. Nesprávne právne posúdenie je chybnou aplikáciou práva na zistený skutkový stav; dochádza k nej vtedy, ak súd nepoužil správny (náležitý) právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

So zreteľom na procesné vady konania, s prihliadnutím na ktoré prichádzalo do úvahy len zrušenie dovolaním napadnutého rozsudku odvolacieho súdu, dovolací súd nepristúpil k posúdeniu správnosti právnych záverov, na ktorých spočíva rozsudok odvolacieho súdu. Procesná vada konania v zmysle § 237 O.s.p. totiž vedie vždy k potrebe zrušiť napadnuté rozhodnutie a nepreskúmateľné rozhodnutie súdu nižšieho stupňa neumožňuje opravnému súdu preskúmať správnosť v ňom prijatých záverov.

S poukazom na ustanovenie § 243c O.s.p. v spojení s § 212 ods. 1 písm. b/ O.s.p. zrušil aj závislý výrok odvolacieho súdu o trovách konania, hoci tento nebol dovolaním výslovne napadnutý.

Vzhľadom na to Najvyšší súd Slovenskej republiky napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b O.s.p.).

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 22. februára 2012

JUDr. Vladimír Magura, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Dagmar Falbová

